

El vesc per a caçar ocells

(ALDC, VII, 1599. El vesc per a caçar ocells)

El vesc és una “matèria apegalosa treta dels fruits del vesc, de l’escorça del grèvol o d’altre origen, amb la qual s’untan vímets, joncs, etc., per a caçar ocells que hi queden enganxats” (DIEC).

Del sistema de caça es diu *parar amb vesc* 43, *parar al ram* 127, *caçar a la rameta* 112, *caçar al buirac* 130 o *caçar a la cuca* 181; el vesc s’extreu de la pell (140) o pela del grèvol (29), del grèvol (65, 141) o del boix grèvol (30, 34, 39, 45, 46), dels pins (65, 119, 126, 127, 164), de la resina del pi (146, 150, 155; *reïna* 16), de la resina del cirer (22), de trementina (158, 166), de l’herba vesquera (121), de pedra grega (156), del fustall (160), del card (160), de la botxa (129, 160) i de la *llonja* (145, 146, 150, 152, 156), *llontxa* (149, 158), *llojta* (148), *llonze* (181, 185) o *llonts* (162, 166); dels bastonets encreuats i envescats, se’n diuen *compasses* 44, *creuera* 45 (var. *crevera* 127, *querouera* 95), *ram* 45, *vitgella/vinzella* 124, *virtxella* 125, *buirac* 130, 131.

Vesc (s. XIV) deriva del llat. *ŪSCUM*, que s’ha realitzat *v[ε]sc* en cat. or. i algunes poblacions del cat. nord-occ., on predomina el resultat *v[e]sc*; una altra variant és *visc* (s. XIII), atribuït a mossarabisme (DECat), però ateses les formes del port. *visco*, oc. *visc/viscle*, it. *vischio* i la freqüència dels der. *viscós*, *viscositat* fins en autors catalans antics or., hem de pensar que *ŪSCUM* degué sofrir, al costat d’un tractament popular (*vesc*, com el de *ŪCCU* > *sec*, *CRĪSTA* > *cresta*), un altre de semiculte, amb manteniment de la *i*, *visc*; si descartem la teoria del mossarabisme –cada vegada amb menys suport–, sembla que *visc* tant del val. com del bal. i alg. s’hauria d’explicar com provinent del cat. del Principat; tinguem en compte el testimoni de *Busa-Nebrija* (“*Viscum*, i, per lo *visc*”) i que els lexicògrafs lligats a aquesta àrea (Torra, 1640; Lacavalleria, 1696;

Esteve *et al.*, 1803; Labèrnia, 1839; *Quintilingüe*, 1839; Saura, 1878; Fiter, 1913) inclouen *visc* i *vesc*, prioritzant, això sí, el darrer. Algun parlant principatí fa matisacions semàntiques: el *visc* “enganxa més que el vesc” 114 i al Camp de Tarragona s’ha recollit un original *visc-i-vesc* (Veny, 1958-1960: 123), mena de compromís entre el cat. central i el nord-occ.

Vesc es ramifica en algunes var. fonètiques: *v[ε]s* 12; *vesque* 3 i *vresc* 90, potser imputables a l’adstrat oc. (Mistral). *Visc* coneix una var. amb interdental, *vi[θ]c* 132, 134, 138, 139, i una altra amb palatal, *vi[ʃ]c* 160, 163 (Martí Gadea, 1909); però té més extensió *envisc* (pron. [an]-/[am]- 170, 171, 173-175, 178-183, 188, 190) i *envi[ʃ]c* (pron. [an]-/[am]- 162, 168, 169), formats a partir del der. *enviscar/envixcar* (122, 161, 179, 187).

Altres mots de caràcter més local: *esca* 16, reducció semàntica de ‘menjar que serveix per a atraure els ocells’, que prové del llat. *ĒSCA* ‘menja, aliment’; der. dim. *isqueta* 176 (< *esqueta*); *pega* 48, des de ‘substància molt viscosa’, del llat. *vg. PĪCA*, alteració del cl. *PĪCE* (> cast. *pez*); *coscó mascle* (s. XVIII) 58, var. de *coscoll*, d’origen incert, sinònim de *coscoll del vesc* i *coscoll grec* ‘grèvol’ (*Ilex aquifolium*). *Glü* 7, 9 i *glue* 10 són manlleus a l’oc. o fr. *glu*.

La distribució de les dues var. concentra *vesc* en el Principat –tret de la zona meridional– i *visc* en alg., bal. i val. (des del qual ha passat al murcià *visque* [García Soriano, 1932]), aquí amb el deverbal *envisc*, un exemple entre els nombrosos que uneixen bal. i val. (*arena*, *endívia*, *tort* ‘borni’, *faldetes*, *cementeri*, etc.), que vaig recollir temps enrere (Veny, 1958-1960), explicables en part per raons d’arcaisme.

Són mots normatius *vesc*, des del *DOrt*, 1917, i *visc*, des del *DIEC*₁, 1995.